

SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta
Vappupuhe 1. toukokuuta 2019 kello 12
Jyväskylän ja Saarijärven vappujuhlat

Muutosvarauksin

Arvoisat vapunviettäjä, hyvät toverit!

Yleistä ja pysyvää rauhaa ei voida saavuttaa, ellei se perustu sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle – näin todetaan satavuotiaan Kansainvälisen työjärjestön ILO:n perustamissopimuksen johdannossa. Pysyvää rauhaa ei voida saavuttaa ilman sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Vaikuttavasti ja näkemyksellisesti kirjoitettua tekstiä. Ja kun katsoo maailmaa ympärillämme, voi todeta näkemyksen oikeaksi. Maailma ja Eurooppa on levoton ja kotoisessa Suomessakin vastakkainasettelu on kasvanut.

Euroopassa populismi nousee, ääriajattelu valtaa alaa ja ihmisryhmät asettuvat voimakkaasti toisiaan vastaan. Omaa identiteettiä halutaan korostaa. Muiden näkemysten ymmärtäminen ja kompromissien tekeminen on väheksyttävää heikkoutta. Kansallismielisyys ja äärioikeisto ovat vahvempia kuin vuosikymmeniin ja muukalaisvihamielisyys voimistuu.

Vuosikymmenen kestänyt talouskuripolitiikka on jättänyt jälkensä yhteiskuntiin ja ihmisten mieliin ja toimeentuloon. Työttömyys kalvaa, palkat ovat junnanneet paikoillaan ja sosiaaliturvaa on leikattu – ihmiset tuntevat turvattomuutta ja näköalattomuutta. Samaan aikaan hyväosaisia ja omistajia on hellitty veronkevennyksillä. Euroopan keskuspankin EKP:n löysä rahapolitiikka on paisuttanut omaisuusarvot huippuunsa. Tämä yhdistelmä on aikaansaanut myrkyllisen keitoksen, joka toimii oivallisena kasvualustana populismille ja ääriajattelulle.

Tätä myrkyllistä keitosta maistoimme mekin eduskuntavaaleissamme. Sipilän hallituksen jäljiltä Suomi on jakautuneempi kuin neljä vuotta sitten. Seuraavan hallituksen tehtävänä onkin rakentaa luottamusta, lisätä oikeudenmukaisuutta ja luoda eheyttä yhteiskuntaan. Suomi on pärjännyt yhtenäisenä, ei jakautuneena, ja yhtenäisenä Suomi tulee myös pärjäämään.

Nyt liian moni jää paitsi yhteiskunnasta, liian moni ei pääse kiinni työelämään, liian moni potkitaan ulos työstään ennen aikojaan, liian moni jää vaille tarvitsemaansa osaamista ja koulutusta, liian moni jää vaille tarvitsemaansa hoivaa ja hoitoa. Näin ei voi, eikä saa jatkua.

Tulevan hallituksen on tehtävä politiikkaa, joka palvelee monia, ei harvoja, vaikka nämä harvat pitävät kovaa ääntä itsestään ja omista eduistaan. Näiden harvojen olisi kuitenkin hyvä ymmärtää, että on heidän etunsa pitää kaikki mukana yhteiskunnassa – siis oikeasti mukana, eikä vain puhumalla yhteisistä talkoista.

Hyvät kuulijat

Kansa on vaaleissa käyttänyt ääntään kiitettävän aktiivisesti ja maahan on valittu uusi eduskunta. Kevään vaaleissa meitä äänestäjiä askarruttivat poikkeuksellisen monet

tärkeät teemat. Oli hienoa nähdä ja kuulla, että yhteiskuntaamme ja koko elämänmuotoamme ravistelevat suuret kysymykset, kuten ilmastonmuutos ja ikäihmisten hoiva, saivat paljon tilaa ihmisten mielissä ja mediassa. Hienoa oli myös, että eduskuntaan nousi ennätysmäärä naisia. Edustajien keski-ikäkin putosi vuodella, vaikka nuoria edustajia valittiin vähemmän kuin neljä vuotta sitten.

Työhön, työehtoihin ja toimeentuloon liittyvät kysymykset jäivät yllättävän vähälle huomiolle. Yllättävän vähälle, kun ajattelee, että edellinen vaalikausi oli Suomessa työtätekevälle ihmiselle poikkeuksellisen raskas. Pakkolait, kilpailukyky sopimus, leikkaukset, kiristykset, palkanalennukset ja palveluiden lukuisat ongelmat nakersivat politiikan ja kansalaisten välistä luottamusta.

Tämän vuoksi työnsä aloittavan eduskunnan ja tulevan hallituksen on uudelleenrakennettava suomalaista luottamusyhteiskuntaa. Luottamuksesta nousee uskallus osallistua, kehittyä ja uudistaa. Suomalaisten on voitava luottaa siihen, että heistä huolehditaan myös hädän tai pahan päivän hetkellä. Työnteon, toimeentulon ja hyvinvoinnin ytimessä on osapuolten välinen luottamus ja oikeudenmukaisuus.

Työntekijöiden ja työnantajien tulee olla aidosti vaikuttamassa työelämän ja ansiosidonnaisen sosiaaliturvan sääntelyyn. Kolmikantaisen järjestelmän hyödyt on otettava täysimääräiseen käyttöön vakaan ja tuottavan talouskasvun turvaamiseksi. Osapuolten välisellä kolmikantatyöllä on Suomessa pitkät perinteet ja sillä on saavutettu koko kansakuntaa hyödyttäviä ratkaisuja. Kolmikanta on oiva työväline ja hallituksen kannattaa sitä työkalupakissaan pitää.

Kolmikantainen sopiminen ei tarkoita sitä, että hallitus ilmoittaa aluksi loppuratkaisun ja kehottaa osapuolia neuvottelemaan. Mutta sopiminen ei myöskään tarkoita yhden osapuolen loputonta veto-oikeutta. Yhteisiä ratkaisuja on etsittävä sitoutuneesti ja ymmärtäen, että viime kädessä hallituksella on valta säätää niin kuin se parhaaksi katsoo. Viisautta on kuitenkin pyrkiä yhteisesti hyväksyttäviin tuloksiin.

Hyvät toverit

Säälliset työehdot, työsuojelu ja kunnolliset työolot kuuluvat kaikille kotimaasta riippumatta. Suomelle tärkein kansainvälinen arena työntekijöiden oikeuksien toteuttamiselle on Euroopan unioni.

Eurooppa on globaalisti verraten hyvinvoiva ja tasa-arvoinen maanosa. Siitä voimme monen maan kohdalla kiittää työntekijöiden ja työnantajien järjestäytymiseen ja neuvotteluihin perustuvaa työmarkkinamallia. Tästä valtiasta tulee pitää kiinni ja panostaa entistä johdonmukaisemmin siihen, että työmarkkinajärjestöjen vuoropuhelulle luodaan hyvät edellytykset niin EU-tasolla kuin jäsenmaissa. Menestyminen globaalissa taloudessa on vaikeaa, mutta Euroopan ei pidä lähteä kilpailemaan halpatuotannolla ja työehtojen polkemisella.

Työelämä ja hyvinvointi ovat viime vuosina palanneet EU:n asialistalle. Komission johdolla on käynnistetty uudistukset, jotka vahvistavat liikkuvien työntekijöiden oikeutta yhdenvertaisiin työehtoihin, päivittävät työsuojelusäännöksiä tämän päivän riskeihin ja turvaavat työelämän eurooppalaiset vähimmäisoikeudet myös uudentilaisissa työn

teettämisen muodoissa. Suomen on toimittava sen puolesta, että tätä tärkeää työtä jatketaan. Työelämää on kaikkialla Euroopassa kehitettävä hyvinvointiin ja laatuun panostaen, ei työn hintaa polkien. Tästä pidetään huolta vahvoilla ja ajassa elävillä eurooppalaisilla pelisäännöillä.

Uuden hallituksen onkin otettava aktiivinen ote sosiaalisesti vastuullisen Euroopan kehittämisessä ja nostettava tavoite vahvasti heinäkuussa alkavan Suomen EU-puheenjohtajuuskauden asialistalle. Olennainen lähtökohta on olemassa olevien työmarkkinasopimusten ja sopimuskäytäntöjen kunnioittaminen. Suomen EU-puheenjohtajakaudelle nämä ovat luontevia tavoitteita, joissa vahvan talouden ja järjestäytyneiden työmarkkinoiden Pohjoismaat tunnetaan kannustavana esimerkkinä.

Jo tässä kuussa meidän kaikkien kannattaa käyttää ääntämme EU-vaaleissa, joissa ratkaistaan maanosamme kehityssuunta seuraavaksi viideksi vuodeksi. Eurooppalainen projekti on vaikeuksissa, mutta suunta voidaan korjata. Tarvitaan vahva panostus sosiaaliseen ja kansalaisten Eurooppaan. Liian paljon on tehty asioita talouden ehdoilla ja pelastettu pankkeja ihmisten kustannuksella. Suunnan on muututtava, jos haluamme yhtenäisen ja vahvan Euroopan. On suorastaan surkuhupaisaa, että eurooppalaiset nationalistit vaativat kontrollin ottamista takaisin omiin kansallisiin käsiin samaan aikaan kun yksikään eurooppalainen valtio ei pärjää yksin globaalissa kilpailussa Kiinan tai USA:n rinnalla.

Euroopan rooli maailmassa supistuu niin kaupassa kuin väestössäkin ja parhaiten turvaamme omat etumme toimimalla yhdessä, emme taistelemalla yksinäisinä ratsastajina nousevia maailman valtoja vastaan. Samoin joudumme ottamaan entistä suurempaa vastuuta omasta turvallisuudestamme. Kysymys kuuluukin, haluammeko uskoa tulevaisuutemme yhteisiin eurooppalaisiin ratkaisuihin vai annammeko päätösvallan lipua entistä enemmän muualle maailmaan? Kilpailijamme niin taloudessa kuin turvallisuudessa kyllä mielellään katsovat ja jopa edesauttavat Euroopan keskinäistä eripuraa ja heikentymistä. Tästä, hyvät kuulijat, on viime kädessä kysymys.

Samaan suuntaan katsova ja arvopohjaltaan eheä unioni pystyy parhaiten edistämään humaaneja arvoja maailmanpolitiikassa, turvaamaan reilut ja taloudellista hyötyä tuottavat sisämarkkinat sekä vahvistamaan asemaamme globaalissa kilpailussa. Repivästä ja itsekkästä politiikasta olisi päästävä yhteistyön ja luottamuksen aikaan myös Euroopan unionissa.

Arvoisa vappuväki!

Työllisyyden parantaminen on yksi keskeisimmistä tavoitteista tulevalle hallitukselle. Työllisyyden kasvu kohentaa julkista taloutta ja mahdollistaa palvelujen ja tulonsiirtojen suurempaa rahoitusta. Ja työllistynyt toivottavasti saa työpaikastaan palkan, jolla tulee toimeen.

Työllisyyden paranemiseen tunnutaan luottavan vahvasti, koska sillä uskotaan voitavan rahoittaa hyvinvointivaltion kasvavat menot. Ja meillä todellakin on hyviä kohteita, joihin lisärahaa pitää kohdistaa: koulutus, hoiva, liikenne – muutamia mainitakseni. Ja hyvä on, jos työllisyys kohenee niin paljon, että kaikki nämä hyvät ja perustellut menotarpeet voidaan työllisyyden kohenemisen tuottamilla lisätuloilla ja säästöillä kattaa.

Hyvinvointivaltion ylläpito vaatii paitsi talouden ja työllisyyden kasvua, myös tulosten oikeudenmukaista jakamista verotuksen avulla. Väestön ikärakenne lisää paineita julkiselle taloudelle, kun paljon julkisia palveluita tarvitsevien ikääntyneiden määrä kasvaa samalla kun työssäkäyvät ikäluokat supistuvat. Tätä julkisen talouden kestävyysvajetta on yritetty paikata 2010-luvulla leikkauksilla kahden hallituksen toimesta. Molempina vaalikausina leikkaukset osuivat sosiaaliturvaan, koulutukseen, tutkimukseen ja moneen muuhun tärkeään kohteeseen. Leikkaukset ovat heikentäneet talouskasvun edellytyksiä ja kasvattaneet eriarvoisuutta. Juustohöylän ja menoleikkausten tie ei ole kestävä.

Hyvinvointivaltion rahoituksen turvaaminen ei voi perustua menoleikkauksiin. Verotuloja on lisättävä. Keskeisessä roolissa on työllisyyden kasvu, mutta realististen laskelmien mukaan se ei yksin riitä. Veroastetta on hilattava ylöspäin, mutta se on tehtävä vaarantamatta työllisyyttä ja talouskasvua. Samalla verotuksen rakennetta tulee uudistaa kohtaanto-ongelman ja työn vastaanottamisen helpottamiseksi.

Työn verotus on työllisyyden kannalta haitallisinta, joten sen kiristämistä on vältettävä. Sen sijaan verotuksen painopistettä on siirrettävä kohti pääomia ja varallisuutta. Tätä voidaan tehdä paljolti tilkitsemällä veropohjaan tehtyjä aukkoja.

SAK kannattaa progressiivista verotusta, koska sillä pienennetään tuloeroja. Verotuksen tulee kohdistua oikeudenmukaisesti eri väestöryhmiin: meidän kaikkien on maksettava osuutemme hyvinvointivaltion rahoittamiseksi. Hyvä verojärjestelmä on tiivis ja laajapohjainen. Se tarkoittaa mahdollisimman vähän mahdollisuuksia veronkiertoon ja mahdollisimman paljon veronmaksajia, jotka kaikki osallistuvat yhteisten hyvinvointipalvelujemme rahoittamiseen.

Hyvät kuulijat

Työttömyysturvasta on vuosien saatossa kehittynyt hyvin monimutkainen kokonaisuus. Työttömyysturvan karenssijärjestelmä ja erilaiset rangaistukset ovat kohtuuttomia työttömälle. Voimakkailla karensseilla ja rangaistuksilla porvaripuolueet kuvittelivat parantavansa työllisyyttä. Aktiivimallista puhuttiin kannusteena, mutta todellisuus osoitti, että se on työttömiä lannistava toimeentulon leikkaus. Aktiivimalli joutaa romukoppaan ja työllisyyspolitiikka ja työttömyysturvajärjestelmä vaatii täysremontin.

Työttömyysturvajärjestelmän monimutkaisuuden vuoksi työttömän on usein vaikea ymmärtää omat oikeutensa ja velvollisuutensa. Sen vuoksi työttömien palvelut ja työttömyysturvan karenssit on uudistettava kokonaisuudessaan. SAK on esitellyt oman kannustavan työllistymismallinsa, joka painottaa työttömien palveluiden merkitystä.

Yksilöllinen kohtaaminen ja työllistymissuunnitelmat, tehokas työnvälitys sekä osaamisen kehittäminen ovat keskeisiä tekijöitä työllisyyden edistämisessä. Kaikki työttömät tulee kohdata henkilökohtaisesti heti työttömyyden alussa ja tapaamisia on jatkettava säännöllisesti. Työttömälle on laadittava yksilöllinen työllistymissuunnitelma, ja hänelle on tehtävä sekä työ- ja toimintakyvyn että koulutus- ja työllistymistarpeiden arviointi.

Myös monimutkainen sanktiojärjestelmä on uudistettava. Aktiivimallin mukainen työttömyysturvan leikkaus poistetaan, karensseja lyhennetään ja työtön voi välttää karensseja korjaamalla virheensä.

Työn vastaanottamista helpotetaan myös soviteltua päivärahaa kehittämällä, esimerkiksi poistamalla sen käyttöä rajoittava työaika-rajana. Monilla työttömällä työpaikan vastaanottamisen estää vaikeus saada lapsille hoitopaikkaa erityisesti lyhyellä varoitusaikalla. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus on palautettava, jotta laadukas päivähoito voidaan tarjota jokaiselle lapselle ja jotta vanhemmat voivat hakea ja vastaanottaa töitä, jos ja kun niitä on tarjolla.

Hyvät toverit!

Tulevan syksyn ja talven neuvottelukierrokseen on taas kerran ladattu paljon paineita. Suomen taloudessa on viimeiset vuodet mennyt hyvin. Vienti on vetänyt, työllisyys on parantunut ja työttömyysaste on pudonnut. Tämä on sekä kansainvälisen taloussuhdanteen että palkansaajien noudattaman maltillisen palkkapolitiikan ansiota. Hallituksen tiukasti ajama kilpailukyky sopimus toi palkkoihin nollavuoden, työaikoihin pidennyksen sekä julkiselle sektorille määräaikaisen lomarahojen leikkauksen. Tämä on ollut suomalaiselle palkansaajalle kivuliasta aikaa.

Nyt kun taloustilanne on parantunut, on kohtuullista ajatella, että myös työntekijöiden työehdot kehittyvät myönteisesti ja tilanne normalisoidaan. Mutta mitä vielä. Suomalaisen työnantajan mielestä edelleenkin ei ole hyvä aika nostaa palkkoja, saati lyhentää työaikaa kilpailukyky sopimusta edeltävälle tasolle. Se tietää vaikeaa neuvottelusyksyä, jolloin työtaistelutkaan eivät ole poissuljettuja tavoitteiden edistämiseksi.

Aloittava hallitus joutuu myös jännittämään työmarkkinaratkaisua. Monet hallitukset ovat rakentaneet talouspolitiikkansa kivijalan työmarkkinaratkaisun avulla. Niin teki myös Sipilän hallitus, tosin pitkän ja kivikkoisen polun kautta.

Samanlaista mahdollisuutta ei ole aloittavalla hallituksella, koska Elinkeinoelämän keskusliitto EK on irtisanoutunut keskitetyistä sopimuksista. Viisasta olisi kuitenkin rakentaa liitovetoista koordinoitua työmarkkinaratkaisua ja sovittaa sitä yhteen hallituksen talous-, vero-, työelämä- ja sosiaaliturvapolitiikan kanssa.

Jotta tämä olisi mahdollista, tarvitaan osapuolilta luovuutta, luottamusta ja sopimisen kykyä. Tupo-soppaa ei tarvitse uudelleen lämmittää, mutta aika ja tilanne edellyttävät uudenlaista sopimisen mallia. Sekä sitä paljon peräänkuulutettua luottamusta.

Viime sopimuskierron oli työnantajan koordinoima palkkatupo, enkä usko palkansaajien enää moiseen menoon tyytyvän. Siksi olisi viisasta ja rakentavaa luoda uudenlaista yhteensovitusta työmarkkinoiden ja hallituksen välille. Jokainen kuitenkin tietää ja ymmärtää, että näillä asioilla on yhteys toisiinsa. Yhteyttä ei voi EK:n sääntömuutoksella katkaista. Toivon, että työnantajapuolikin tämän ymmärtää, koska tosiasioiden tunnustaminen on viisauden alku.

Oikein hyvää työväen juhlaa meille kaikille!